Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeri Maria Ohisalo
Kansliapäällikkö Kirsi Pimiä

Sisäministeriön lausunto koskien sisäisen turvallisuuden selontekoa VNS 4/2021 vp eduskunnan hallintovaliokunnan kuulemisessa

Aika: perjantai 18.6.2021 klo 11:15

Valtioneuvosto antoi selontekonsa sisäisestä turvallisuudesta eduskunnalle 20.5.2021. Selonteko ja sen valmistelu perustuivat eduskunnan päätökseen koskien edellistä, vuonna 2016 annettua selontekoa sekä pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan.

Eduskunta edellytti päätöksessään EK 8/2017 vp, että hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä uuden kokonaisvaltaisen sisäisen turvallisuuden selonteon sisäisen turvallisuuden tilannekuvasta, uhkista ja tilasta, kansalaisten turvallisuuden tunteesta, sisäisen turvallisuuden viranomaisten suorituskyvystä ja toiminnan tuloksellisuudesta, toimintojen kehittämistarpeista ja haasteista sekä eri tehtävien asianmukaisen hoitamisen edellyttämistä kehittämistoimenpiteistä ja tehtäväperusteisesti pidemmän tähtäimen taloudellisista ja muista resurssitarpeista.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä puolustuspolitiikkaa koskevat selonteot ovat jo vakiintuneita. Nyt annettu, kautta aikain toinen sisäisen turvallisuuden selonteko muodostaa yhdessä niiden kanssa turvallisuusselontekojen kokonaisuuden. Ne kuvaavat Suomen ja Suomessa asuvan väestön turvallisuutta ja sen kehitysnäkymiä hyvin laajasti. Sisäisen turvallisuuden selonteko keskittyy osallisuuden, yhteiskunnallisen yhtenäisyyden, perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen ja positiivisten vapauksien merkitykseen sisäiselle turvallisuudelle. Selonteko käsittelee laajasti myös onnettomuuksia, häiriöitä ja rikoksia sekä ihmisten turvallisuuden tunnetta.

Selonteossa käytetään suomalaisessa viitekehyksessä vakiintuneeksi muodostunutta määritelmää sisäiselle turvallisuudelle, joka on laaja-alainen. Siinä tunnistetaan ja tunnustetaan turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen taustalla vaikuttavat tekijät, jotka liittyvät vahvasti Suomen kykyyn ehkäistä syrjäytymistä ja vahvistaa ihmisten osallisuutta. Turvallisuuden puuttuminen ilmenee siten, millaisia häiriöitä, rikoksia ja onnettomuuksia ihmisille tapahtuu, miten paljon ja keitä ne koskettavat. Toisaalta sisäisessä turvallisuudessa kyse on siitä, millaista apua viranomaisilta ja muulta yhteiskunnalta on saatavissa, kun näitä ongelmia ja häiriöitä tapahtuu. Selonteko määrittelee

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

ongelmien ennalta ehkäisyn Suomen sisäisen turvallisuuden politiikan perustaksi. Tällä tavoin tarkastellen sisäisen turvallisuuden tilan kehittymisessä ja siihen tehtäviä panostuksia arvioitaessa huomioidaan myös muut yhteiskuntapolitiikan osa-alueet, joilla on siihen vaikutuksia, kuin turvallisuusviranomaisten toiminta.

Sisäisen turvallisuuden tilannekuva koko yhteiskunnan tasolla on, että Suomi on kansainvälisen vertailun perusteella maailman turvallisin maa. Turvallisuus kuitenkin jakautuu varsin epätasaisesti ja eri turvallisuusongelmat kasautuvat eri ihmisryhmille. Turvallisuus on myös jatkuvassa muutoksessa ja selonteossa arvioidaan osana tilannekuvaa sisäisen turvallisuuden muutosta niin maan sisäisten kuin globaalien muutosvoimien näkökulmasta. Useilla muutosvoimilla on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia sisäiselle turvallisuudelle.

Sisäisen turvallisuuden uhkina yksilö-, yhteisö- ja väestöryhmätasolla ovat erilaiset häiriöt, onnettomuudet ja rikokset, joiden nykytilaa ja esiintyvyyttä selonteossa tarkastellaan sekä koko väestön tasolla että niiden ryhmien näkökulmasta, joille nämä uhat tyypillisesti kasautuvat. Yhteiskunnan tasolla erilaiset uhat muodostuvat vakavista ja laajamittaisista häiriöistä, joiden todennäköisyyttä sekä siinä odotettavia muutoksia selonteossa arvioidaan. Kyselytutkimusten perusteella suomalaisten ja Suomessa asuvien ihmisten turvallisuuden tunne on hyvin korkea. Tämän osalta tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että eri ihmisten välillä on eroja sekä kokonaiskuvan osalta että sen osalta, mitkä asiat aiheuttavat huolta. Selonteko on laadittu ajan hetkessä, jossa koronaepidemian ja sen edellyttämien yhteiskunnallisten rajoitustoimien hyvinvointi- ja turvallisuusvaikutukset ovat vielä osin epäselviä ja vaativat valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien panostuksia pitkäaikaisten, jopa ylisukupolvisten sosiaalisten vaikutusten ehkäisemiseksi.

Viranomaisten suorituskykyä tarkastellaan siitä näkökulmasta, miten niiden tehtävämäärät ovat kehittyneet ja miten ne suoriutuvat tehtävistään. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa hälytyspalvelujen vasteajat maan eri osissa, rikosten selvittämisaste ja muut palvelujen laatua osoittavat mittarit. Yleiskuva on, että vaikka arjen turvallisuusongelmien kehitys on pääosin ollut myönteinen, ovat viranomaisten edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistään osin heikentyneet. Tämän taustalla on toisaalta tehtävien monimutkaistuminen ja toisaalta viranomaistoimintaan 2010-luvulla kohdistuneet säästövelvoitteet osana julkisen talouden sopeuttamistoimia.

Suomalainen moniviranomaisyhteistyö on kansainvälisesti hyvällä tasolla ja sillä on pitkät perinteet. Kaluston ja osaamisen yhteiskäyttö sekä

päätöksenteon selkeys ovat suomalaiselle viranomaisyhteistyölle leimallisia piirteitä, joilla on saavutettu verrokkimaita parempi tehokkuus ja kokonaistaloudellisuus. Poliisin, tullin ja rajavartioviranomaisten PTR-yhteistyö toimii hyvin, minkä lisäksi sisäisen turvallisuuden viranomaisilla on tiivis yhteistyö Puolustusvoimien kanssa, jolla on tärkeitä virka-aputehtäviä sisäisen turvallisuuden tukemisessa normaalioloissa. Moniviranomaisyhteistyön merkitys korostuu erityisesti harvaan asutulla alueella.

Selonteossa päätetään toimintalinjauksista, joista osa koskee eri turvallisuusviranomaisia ja osa on poikkihallinnollisia. Sisäisen turvallisuuden palvelut tuotetaan tehokkaasti, yhdenvertaisesti ja saavutettavasti. Palvelujen alueellisen tarpeen ja saatavuuden tulee olla hyväksyttävässä tasapainossa. Ennalta ehkäisyn ensisijaisuus merkitsee turvallisuusviranomaisten toiminnalle ennen kaikkea sen estämistä, että ongelmat uusiutuvat samoille ihmisille ja samoilla alueilla. Tämä edellyttää yksittäisten tilanteiden taustalla olevien ilmiöiden ja niihin vaikuttamisen tuntemista sekä uusia yhteistyörakenteita. Luottamus ja turvallisuuden tunne ovat keskeisiä voimavaroja Suomen sisäisessä turvallisuudessa. Niiden ylläpitämisessä tullaan jatkossa vahvemmin huomioimaan yhteiskunnan monimuotoistuminen ja ihmisten elämänpiirien eriytyminen.

Selonteon poikkihallinnolliset kehittämislinjaukset koskevat muun muassa tapaturmien ehkäisyä, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen parempaa koordinaatiota, alueellisen ja paikallisen turvallisuussuunnittelun rakenteiden kehittämistä, strategista turvallisuusviestintää, segregaation ehkäisyä sekä rasismin vastaisen toiminnan ja hyvien väestösuhteiden edistämistä.

Toimintalinjausten tavoitteista osa on saavutettavissa uudelleenpainotuksilla, yhteistyöllä ja toimintatapojen muutoksilla osan edellyttäessä lisärahoitusta nykytasoon nähden. Selontekoa varten laadittujen arvioiden perusteella sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon tarpeisiin vastaaminen edellyttäisi niiden pysyvän rahoituksen tasokorotusta noin 10 prosentilla vuoden 2020 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Kokonaisuutena tämä tarkoittaa noin 150 miljoonan euron lisäystä vuosittaiseen rahoitukseen verrattuna vuoden 2020 tasoon. Hallitus on sitoutunut lisäämään sisäisen turvallisuuden viranomaispalveluiden rahoitusta niin paljon kuin valtiontalous kulloinkin mahdollistaa.

Arviot pitävät sisällään sekä nykyhaasteisiin vastaamisen sillä tasolla kuin niiden arvioidaan toteutuvan vuoden 2030 tasossa että selonteossa esitetyt uudet painopisteet, joita ovat muun muassa riittävä läsnäolo ja hälytysvaste

kaikkialla Suomessa niin normaalioloissa kuin häiriötilanteissa, ennaltaehkäisevän toiminnan vahvistaminen sekä poliisin kyky torjua myös lievempiä rikoksia ja oikeudenhoidon kyky käsitellä rikosasioita. Lisäksi arvio kattaa viranomaistoiminnan materiaaliset uudistamistarpeet sekä nousevat ICT-käyttökustannukset ja kiinteistökulut. Ennalta ehkäisevä työn lisääminen sekä teknologian hyödyntäminen hillitsevät osaltaan kustannusten nousupainetta.